

milliy tiklanish

Adadi - 5 263

www.mtgazeta.uz | fb.com/milliytiklanish.gazetasi | t.me/milliy_tiklanish_gazetasi

9-APREL –
Sohibqiron Amir Temur tavallud topgan kun

SHO'RO SIYOSATI
va san'atiga bir nazar

MAS'ULLIK
hissi

ENG MUHIM YUTUQ —

YOSHLARIMIZNING HARAKATI, NIYATI, O'ZIGA ISHONCHI

Prezident Shavkat Mirziyoyev 8-aprel kuni sanoatning yuqori texnologik tarmoqlari, qishloq xo'jaligi va boshqa yo'nalishlarda amalga oshirilayotgan loyihalar, mahallalarda aholi daromadlarini oshirish bo'yicha olib borilayotgan ishlar bilan tanishish, yangi korxonalar qurilishiga start berish, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor vazifalarini muhokama qilish maqsadida Jizzax viloyatiga tashrif buyurdi.

Yangi O'zbekiston islohotlari

TASHRIF DAVOMIDA PREZIDENT SHAVKAT MIRZIYOYEV «ADM JIZZAKH» AVTOMOBIL ZAVODI FAOLIYATI BILAN HAM TANISHDI. «ADM JIZZAKH» MAS'ULIYATI CHEKLANGAN JAMIYATI 2021-YILDA TASHKIL ETILGAN. O'TGAN UCH YILDA «KIA», «CHERY» HAMDA «HAVAL» BRENDLARI OSTIDA 23 TURDAGI 36 MINGTA AVTOMOBIL ISHLAB CHIQRILGAN. LOYIHA DOIRASIDA 234 MILLION AQSH DOLLARI MIQDORIDAGI MABLAG'LAR O'ZLASHTIRILIB, 1 MING 800 TA ISH O'RNI YARATILDI. ZAVODDA 30 TA ROBOT BO'LIB, ISHLAB CHIQRISH JARAYONI 33 FOIZGA AVTOMATLASHTIRILGAN.

2s

«MILLIY TIKLANISH»

ANONSLAR

BUYUK SARKARDA YOSHLAR UCHUN SODIQLIK VA VATANPARVARLIK RAMZI.

AMMO MUSTABID TUZUM MAFKURASI
ASORATLARI TARIXCHILARGA UNING
SHAXSI, BEQIYOS JASORATINI TO'LA
NAMOYON ETISHGA TO'SIQ BO'LYAPTIMI?

4-sahifa

O'ZBOSHIMCHALIK

BILAN QURILGAN YANA NECHTA UY BOR?
YANGI QONUN BILAN ULARGA MULK
HUQUQI BERILMOQDA

Partiya «Yashil makon» loyihasida

«MILLIY TIKLANISH» BOG'I ENG ZO'R BOG' BO'LADI

Suvsizlik va loqayd munosabat tufayli nobud bo'lgan 6 milliondan ortiq novda haqidagi ma'lumotni esdan chiqarmagan holda yer kovladik, suv quydik va o'g'it soldik. Bilganicha duolar qildik. Eng muhimi, har bir daraxt uchun mas'ul tayinlandi. Xurshid Do'stmuhammad, Alisher Qodirov, Ilhom Abdullayev, Otobek Jiyonbayevlarning tavsiyasidan tashqari mutaxassislar o'g'itlariga ham qat'iy amal qilindi. Alisher Navoiy nomidagi Milliy bog' hududidagi Adiblar xiyobonida partiya Markaziy kengashi hamda fraksiya tashabbusi bilan «Yashil makon» umummilliy loyihasi doirasida daraxt ekish aksiyasi tashkil etildi. Tadbir doirasida partiya faollari tomonidan Toshkent shahar obodonlashtirish bosh boshqarmasi tavsiyalari asosida 100 ga yaqin manzarali ko'chatlar ekildi. Ta'kidlash lozim, shu kunlarda «Yashil makon» umummilliy loyihasida joylardagi hududiy Kengashlar, barcha darajadagi deputatlar ham faol ishtirok etmoqda. Deputatlar tashabbusi bilan mahallalarda, bog'cha va maktablarda hasharlar tashkil qilinib, mevali va manzarali daraxtlar o'tqazilyapti. Joylarda «Milliy tiklanish» bog'lari tashkil qilish faqat daraxt ekish bilan yakuniga yetmasligi alohida takidlanib, ularni yil davomida parvarishlab, nobud qilmay ko'kartinib olish kerakligi qat'iy nazoratga olinmoqda.

O'ZBOSHMICHALIK

BILAN QURILGAN YANA NECHTA UY BOR?

Yangi qonun bilan ularga mulk huquqi berilmoqda

O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning taklifiga binoan, Qozog'iston Respublikasi Prezidenti Qasim-Jomart Toqayev 5-aprel kuni mamlakatimizda mehmon bo'ldi. Ikki davlat rahbarlari Xiva shahrida muzokara o'tkazib, mamlakatlar o'rtasidagi strategik sheriklik va ittifoqchilik munosabatlarini yanada mustahkamlash, har tomonlama amaliy hamkorlikni kengaytirish masalalarini muhokama qildilar.

Uchrashuvda iqtisodiy hamkorlik bilan birga gumanitar va turizm aloqalarini rivojlantirish, yoshlar ishtirokida madaniyat, ta'lim va sport sohaslarida qo'shma tadbirlar o'tkazish masalalariga ham e'tibor qaratildi. Tashrif doirasida Prezidentlar qadimgi Xivaning Ichan-qal'a majmuasi tarixiy obidalarini ham ziyorat qildilar.

Ma'lumki, «Ochiq osmon ostidagi muzey» sifatida tanilgan Xiva yaxlit yodgorlik sifatida Markaziy Osiyoda saqlanib qolgan yagona shahardir. Bu yerda 120 dan ortiq me'moriy obidalar bor. 1997-yilda 2500 yilligi nishonlangan Xiva 1990-yilda YUNESKONing Jahon merosi ro'yxatiga kiritilgan. 2020-yilda shahar Turkiy dunyoning madaniy poytaxti deb e'lon qilingan bo'lsa, 2024-yilda Islom dunyosining turizm poytaxti deb tanlandi.

xotirjamlikni asrash, birgalikda rivojlanish g'oyalari ilgari surishdan manfaatdor ekani ta'kidlandi.

– Bu jarayonda mintaqaning ikki yirik davlati – O'zbekiston va Qozog'iston o'rtasidagi hamkorlik hal qiluvchi ahamiyatga ega, – dedi fraksiya rahbari Alisher Qodirov.

Shundan so'ng, kun tartibiga kiritilgan qonun loyihalari muhokama qilindi. Jumladan, «O'zboshimchalik bilan egallangan yer uchastkalari hamda ularda qurilgan bino va inshootlarga bo'lgan huquqlarni e'tirof etish to'g'risida»gi qonun loyihasi ikkinchi o'qishda muhokama qilinib, ma'qullandi.

Ta'kidlanganidek, ushbu qonun loyihasi bilan yer uchastkasi va unda qurilgan imoratga bo'lgan huquqni, shuningdek, o'zboshimchalik bilan egallangan yer uchastkasiga yakka tartibda uy-joy qurganlarga ijara huquqi berish tartibi belgilanmoqda. Chunki hozirgi kunda huquqiy hujjatlar yo'q yoki to'liq bo'lmagan, yer uchastkasidan uzoq yillardan buyon foydalanib kelayotgan yoki yerga bo'lgan huquqlarni rasmiylashtirish masalasi yer egasiga bog'liq bo'lmagan sabablarga ko'ra, oxiriga yetmagan 3,8 milliondan ortiq 493 ming gektar yerdagi uchastkalar bor.

Shu bilan birga, amaldagi qonunchilikda ushbu yerlarga bo'lgan huquqlarni e'tirof etish uchun huquqiy asos ham, vakolatli organ ham belgilanmagan. Shuning uchun ham

bunday holatlar fuqarolar hayotida turli ijtimoiy va huquqiy muammolarni keltirib chiqaryapti.

Qayd etish joizki, keyingi yillarda huquqlarni e'tirof etish masalasida jami besh marta aksiya e'lon qilindi. Ularda hammasi bo'lib 1 million 338 mingta o'zboshimcha qurilgan uylarga egalik huquqi berilgan bo'lsa, birgina 2018-yilda Prezident farmoni bilan bir martalik umumdavlat aksiyasi doirasida 621 ming nafardan ortiq fuqaroning o'zboshimchalik bilan egallagan yer uchastkasida tegishli ruxsatnomasiz qurilgan uy-joylariga nisbatan egalik huquqi berilib, kadastr hujjatlari rasmiylashtirib berilgan edi.

Ushbu loyiha bilan Kadastr agentligi avtomatlashtirilgan axborot tizimini ham yaratib, unga barcha yerlar bo'yicha birlamchi ma'lumotlarni kiritadi.

Vakolatli davlat organlari har bir yer uchastkasi bo'yicha o'z vakolatidagi ma'lumotlarni tizimga kiritadi. Ma'lumotlar esa tegishli fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari binolarining e'lonlar burchagida, Kadastr agentligining veb-sayti hamda boshqa axborot manbalarida jamoatchilikka e'lon qilinadi.

Adliya vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan qonun loyihasi 2028-yil 1-yanvargacha qadar amalda bo'ladi. Qonun tashabbuskorlarining ma'lum qilishicha, ikkinchi o'qishgacha bo'lgan jarayonda deputatlarining taklifi bilan 60 dan ortiq tahririy tuzatishlar kiritilgan.

Oliy Majlis Qonunchilik palatasining kecha bo'lib o'tgan yalpi majlisida ham ushbu qonun loyihasi deputatlar tomonidan moddama-modda muhokama qilinib, qabul qilindi.

Deputatlarining qayd etishicha, qonun loyihasining qabul qilinishi fuqarolar va tadbirkorlik subyektlarining o'zboshimchalik bilan egallangan yer uchastkalariga nisbatan ijara huquqi hamda ularda qurilgan uy-joy, boshqa bino va inshoot yoki ko'chmas mulk obyektlariga nisbatan mulk huquqi rasmiylashtirish uchun huquqiy asoslar yaratilishiga xizmat qiladi.

«Yer va yer osti boyliklarini asrab qolish va muhofaza qilishdagi qonunchilik takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining Jinoyat, Jinoyat-prosessual kodekslariga hamda O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqidagi qonun loyihasi birinchi o'qishda muhokama qilindi.

Ushbu qonun loyihasi bilan mamlakatimizda yer osti boyliklarini asrab qolish va muhofaza qilish, qimmatbaho metal va toshlarni noqonuniy qazib olinishiga chek qo'yish maqsadida ushbu qilmish uchun javobgarlikni kuchaytirish choralari belgilanyapti. Ya'ni, amaldagi ma'muriy javobgarlik bunday harakatlarni cheklay olmayotgani uchun jinoyit javobgarlik belgilash taklif qilinyapti.

Ma'lumotlarga qaraganda, 2021-yilda 805 ta, 2022-yilda esa 1233 ta shunday holat qayd etilgan va ularga qarshi ma'muriy javobgarlik qo'llanilgan bo'lsa-da, bunday holatlar qayta-qayta takrorlanyapti. Masalan, 2021-yilda 13, 2022-yilda esa 105 marta shunday holatlar takror sodir etilgan. Hatto ayrim shaxslar boylik orttirish maqsadida o'z hayotini xavf ostiga qo'yib, tan jarohati, hatto o'lim holatlari ham sodir bo'lyapti.

Loyiha bilan mahallalardagi profilaktika inspektorlariga yer uchastkalariga o'zboshimchalik bilan noqonuniy qurilmalar qurish, yer berish qoidalarni buzish kabi ma'muriy huquqbuzarliklar bo'yicha bayonoma rasmiylashtirish vakolati berilmoqda. Chunki kadastr agentligi vakillari bunday harakatlarni to'la nazorat qilish imkoniyatiga ega emas.

Ravshan MAHMUDOV,
«Milliy tiklanish» muxbiri

Hozirgi kunda huquqiy hujjatlar yo'q yoki to'liq bo'lmagan, yer uchastkasidan uzoq yillardan buyon foydalanib kelayotgan yoki yerga bo'lgan huquqlarni rasmiylashtirish masalasi yer egasiga bog'liq bo'lmagan sabablarga ko'ra, oxiriga yetmagan 3,8 milliondan ortiq 493 ming gektar yerdagi uchastkalar bor.

«Milliy tiklanish» demokratik partiyasi fraksiyasining 8-aprel kuni bo'lib o'tgan navbatdagi yig'ilishida ushbu tashrif davomida ko'tarilgan masalalar atroficha muhokama qilinib, O'zbekistonning turkiy dunyo davlatlari o'rtasidagi aloqalarini mustahkamlash, mintaqada tinchlik va

✓ Mas'ullik hissi

KALQLARIMIZ O'RTASIDAGI MADANIY ALOQALARNI RIVOJLANTIRISHGA HISSA QO'SHAYOTGANIMDAN MAMNUNMAN

Vasila FAYZIYEVA,
partiyaning Toshkent shahar Kengashi raisi o'rinbosari, O'zbekiston davlat san'at muzeyi direktori

Yangi O'zbekistonda Markaziy Osiyo davlatlari bilan qo'shinchilik aloqalarini mustahkamlash mamlakat tashqi siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri, albatta. Davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyevning taklifiga binoan, Qozog'iston Respublikasi Prezidenti Qasim-Jomart Toqayevning 5-aprel kuni yurtimizda bo'lishi ham shunday ezgu maqsadlar yo'lidagi muhim qadamlardan biri bo'ldi. Ikki davlat yetakchilarining qadimiy Xiva shahrida o'tgan muzokaralarida strategik sheriklik va ittifoqchilik munosabatlarini yanada mustahkamlash hamda ko'p qirrali hamkorlikni kengaytirishning dolzarb masalalari ko'rib chiqildi. Martabali

mehmonga «Xiva gilamlari» kombinati faoliyati, yurtimizda ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar tanishtirildi. Ma'lumki, tili, urf-odat va qadriyatlarini bir-biriga yaqin, dindosh bo'lgan ikki qarindosh xalqlar azaldan eng yaqin qo'shni, quda-anda bo'lib kelgan. Ya'ni, xalqlarimizni bir-biriga bog'lab turadigan mushtarak jihatlari juda ko'p. Shu jihatdan, tarixi bir ikki davlat rahbarlarining Markaziy Osiyodagi birinchi Jahon merosi obidasi hisoblangan Ichanqal'a majmuasini ziyorat qilinishida ham ramziy ma'no bor. Zotan, Xorazm me'morchiligi namunasi bo'lgan ushbu ko'hna shahar tarixan mintaqamiz tamaddun o'chog'laridan biri hisoblanadi.

Prezidentlarning Nurillaboy saroyini ziyorat qilib, u yerda tashkil qilingan ko'rgazmani tomosha qilganlari esa bu ishlar tashkilotchisi sifatida o'zimizda har qachongidanda katta mas'uliyatni his qildim. Hoyojonlarimni esa ikki davlat o'rtasidagi madaniy aloqalarini rivojlantirishga qaysidir ma'noda hissa qo'shayotganim haqidagi hislarim bosib ketdi. Ko'rgazmada ikki davlat rassomlarining 50 ga yaqin rangtasvir asarlari namoyish etildi va ular xalqlarimizning bir-biriga yaqin qadriyatlarini, madaniyat va urf-odatlarini, madaniy meros obyektlarini o'zida aks ettirgani bilan ahamiyatli bo'ldi. Nurillaboy saroyi XX asr boshlarida bunyod etilgan

bo'lib, majmua madrasa, 100 dan ortiq xonalar, galereyalardan iboratdir. Saroy xonalarini bezashda nafaqat xivalik mohir ustalari, balki chet ellik rassom-dekoratorlar ham ishtirok etib, saroyning sharqona qiyofasiga Yevropaning modern uslubini singdirganlar. Xonalarning ichki ko'rinish, kaminlari, Venetsiya oynalari va tilla suvi yugurtirilgan bronzadan ishlangan, billur ilgakli qandillari bilan ajralib turadi. Albatta, Xiva tarixi va uning fan rivojiga qo'shgan hissasi, shuningdek, hududning boy madaniyati va san'ati haqidagi hikoyalari, ko'rgazmalar qozog'istonlik mehmonlarda katta taassurot qoldirgani shubhasiz.

Ma'lumki, ulug' ma'naviyatli insonlar har doim shaxsiy ehtiyojlarini chetlab o'tib, xalq manfaatlarini ko'zlagan holda davlat va jamiyat ahamiyatiga molik tadbirlarni amalga oshirganlar.

AMIR TEMUR

SHAXSIYATINI YUZAKI O'RGANIB BO'LMAYDI

«Milliy tiklanish» demokratik partiyasi tashabbusi bilan buyuk bobokalonimiz Amir Temur tavalludining 688 yilligi oldidan «Amir Temur siyosi – milliy davlatchiligimiz timsoli» mavzusida ochiq muloqot bo'lib o'tdi.

Temurshunos olimlar ishtirok etgan tadbirda istiqbol tufayliga xalqimiz o'zligini tanigani, buyuk bobolarimiz jasorati va yuksak dahosi haqidagi asl haqiqatlar ro'yogga chiqqan boshlagani alohida ta'kidlandi.

Ma'lumki, ulug' ma'naviyatli insonlar har doim shaxsiy ehtiyojlarini chetlab o'tib, xalq manfaatlarini ko'zlagan holda davlat va jamiyat ahamiyatiga molik tadbirlarni amalga oshirganlar. Tarixchi olimlar

900 ga yaqin yirik tarixiy asarlar yaratildi.

Ayniqsa, Sohibqironni yuksak maqomga ko'targan, uning siyosiy va huquqiy qarashlari majmuasi – «Temur tuzuklari» inson qo'li bilan bitilgan durdonalar orasida hamon beqiyosligicha qolmoqda. «Tuzuk» so'zining lug'aviy ma'nosi qonun-qoidalar to'plami, nizom ma'nolarini anglatadi. Boshqacha aytganda, Tuzuk – Konstitutsiya, davlatning Asosiy qonuni deganidir. Shu ma'noda, «Temur tuzuklari»ni Sharq va Osiyo mamlakatlari sivilizatsiyasiga xos konstitutsiyaviy hujjat bo'lgan desak xato bo'lmaydi. Adolatli jamiyat qurish yo'lida bebaho qoidalar majmuasi hisoblanmish ushbu kitob mustaqil O'zbekiston Konstitutsiyasiga ham asos bo'lgan.

O'rganishlarimiz yuzaki, eng yomoni tarixiy manbalarga to'la asoslanmagan. Mana birgina misol, G'iyosiddin Alining «Ro'znomai g'azovati Hindiston», ya'ni Amir Temurning Hindistonga harbiy yurishi haqidagi asari rus tiliga tarjima qilindi, ammo hamon o'zbek tiliga tarjima qilingani yo'q.

Agar yo'lingiz tushib Samarqandga borsangiz, Amir Temur maqbarasida 27-28 davlatni birlashtirgan Amir Temur saltanati xaritasi turibdi. E'tibor qaratsangiz unga Moskva kiritilmagan. Qiziq holat, katta-katta akademiklarga savol beraman, nega kiritilmagan, 1996-yilda qabul qilingan xarita bo'lsa. Fikrimcha, ayrim olimlarimiz sovet hukumati qayta tiklanib qolsa, degan xavotir bilan Amir Temur Moskvaning zabt etgan deydishdan xavotirga tushganlar.

Vaholanki, tarixiy manbalarda bobomiz nafaqat Moskvani, undan keyingi hududlarni ham zabt etgani yozilgan. Bu bilan nima demoqchiman, tarixni ehtirossiz, boricha yoritish kerak. Bu haqda rus olimlarining o'zlari ham yozganlar. Bas, shunday ekan, Amir Temur tarixini yozishga ham, o'rganishga ham xolislik bilan yondashishimiz uchun biron-bir qarshilik yo'q, – deydi B.Yo'ldoshev.

Yana qaytaraman: tarixga histuyg'ularsiz, siyosiy hadiklarsiz, ya'ni xolis nazar bilan qarassak kina kelajak avlod oldida yuzimiz yorug' bo'ladi.

Olimning qayd etishicha, afsuski, bugun hatto maktab darsliklarida ham Temur tarixi bilan bog'liq ma'lumotlarda ko'plab xatoliklar bor. Darsliklarni minglab adadda chop etayotgan tashkilotlar yoki temurshunos olimlar bunday nuqsongarga e'tibor ham qaratishmayapti. Nazarimda, Temurshunos olimlarning ana shunday masalalarga jiddiy e'tibor qaratadigan vaqti keldi, axir. Ayrim hisob-kitoblar birgina Abu Rayhon Beruniy nomidagi Sharqshunoslik qo'lyozmalar institutidagi tarixiy kitoblarni o'rganish uchun 500 yil vaqt zarurligini ko'rsatayapti.

Ochiq muloqotda so'zga chiqqan jurnalist va adib Hakim Sattoriy endi shu vatanda yashab, ma'rifatan bahramand bo'lib yurgan odam mabodo bobokalonimiz nomini eshitgan bo'lsa, qalbida titroq paydo bo'lmasligi mumkin emasligini,

bu vatanparvarlik, buyuk tarixga daxldorlik tuyg'usidan darak ekanini ta'kidladi.

Yuqorida olimlarimiz tomonidan qayd etilganidek, Amir Temur tarixini o'rganishda, tadqiq etishda hamon yuzakilik davom etyapti. Bu ijtimoiy tarmoqlarda qandaydir kuchlar tomonidan Amir Temur haqida ming bitta yolg'onlar tarqalishiga ham sabab bo'lmoqda. Bobokalonimizning harbiy yurishlari u yoqda tursin, hatto shu kungacha uning mukammal tarjimai holi ham yozilmagan. Aslida bu ishlar bilan ilmiy tadqiqotlar instituti shug'ullanishi, butun jamoatchilik bosh qotirishi lozim. Zero, bugun sovet davridagidek bunga hech qanday to'siq yo'q.

Partiya Markaziy kengashi raisi o'rinbosari Mirodil Abdurahmonov davra suhbatiga yakun yasor ekan, Amir Temur haqida olimlarimizning og'riqqa qorishgan gaplari ko'p takrorlanayotgani bejiz emasligini ta'kidladi. Birgina Amir Temur haqida millatimiz uchun zarur bo'lgan kitoblarning hanuz o'zbek tiliga tarjima qilinmaganidan tortib, tayyor kitoblarni nashr qilishga ham e'tibor sustligi tarixchilar zimmasida juda katta qarzdorlik borligidan dalolatdir.

– Sohibqiron Amir Temur haqida seriallar, kuchli ssenariylar asosida shunday badiiy filmlar olaylikki, bu shubhasiz yoshlarimizni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etsin. Qadriyatlarini ulug'lash, dunyo ilmfani rivojiga katta hissa qo'shgan ajdodlarimiz tarixini o'rganish, buyuk siymolarimiz hayotini ulug'lashni bosh maqsad qilgan «Milliy tiklanish» demokratik partiyasi bu borada tarixchi olimlar bilan hamkorlik qilishga har doim tayyor, – dedi Mirodil Abdurahmonov.

Amir Temur nomi, uning dunyo davlatchiligidagi o'rni, boy merosi haqida har qancha gapirsak, yozsak, oz. Zero, Yangi O'zbekistonda Uchinchi Renessans poydevorini qurishda Vatanimiz tarixidagi ikkinchi Uyg'onish davri buniyodkori Amir Temur shaxsi va siyosatini o'rganishga har qachongidan katta e'tibor qaratilayotgani ham shundan.

Muxlisa ERGASHEVA,
Anora HAYDAROVA,
partiya Markaziy Kengashi
mas'ul xodimlari

OLIMNING QAYD ETISHICHA, AFSUSKI, BUGUN HATTO MAKTAB DARSLIKLARIDA HAM TEMUR TARIXI BILAN BOG'LIQ MA'LUMOTLARGA KO'PLAB XATOLIKLAR BOR. DARSLIKLARNI MINGLAB ADADDA CHOP ETAYOTGAN TASHKILOTLAR YOKI TEMURSHUNOS OLIMLAR BUNDAY NUQSONGLARGA E'TIBOR HAM QARATISHMAYAPTI.

tomonidan insoniyat tarixidagi eng qat'iyatli shaxs sifatida e'tirof etilgan Sohibqiron Amir Temur ana shunday siymolardan biri edi. Binobarin, Amir Temurning ma'naviy salohiyati, aql-zakovati bir xalqqa xizmat qilish chegarasidan chiqib, umumbashariy omilga aylangani ham haqiqat.

Amir Temur buniyodkorlik sohasida ham ulkan islohotlarni amalga oshirib, jahon me'morchiligini bemisil darajada boyitgani, saltanat mafkurasi, g'oya va mahobatini o'z buniyodkorlik ishlarida namoyon eta olgan buyuk shaxs hamdri. Tarixchilarning yozishicha, aynan Temur davrida Samarqand atrofida dunyoning siyosiy markazlari bo'lgan Sheroz, Sultoniyah, Bag'dod, Iroq, Damashq hamda Misr kabi 12 ta shahar nomi bilan qishloqlar barpo etilib, saltanat poytaxtining ularga nisbatan tutgan mavqega alohida urg'u berildi.

Qonun ustuvorligi ham sohibqiron davlati sifatini ko'rsatuvchi muhim jihat bo'ldi. U o'z davrining salohiyatli huquqshunosi, fiqhshunos va olimi ham edi. Ulug' ajdodimizning hayot yo'li tarixchi olimlar, shoir va yozuvchilarning doimiy e'tiborida: 600 yil mobaynida Amir Temurga bag'ishlab Yevropa tillarida 500 dan ziyod, Sharq tillarida esa

Tadbirda O'zbekiston Fanlar akademiyasi Abu Rayxon Beruniy nomidagi Sharqshunoslik qo'lyozmalar instituti yetakchi ilmiy xodimi Sanjar G'ulomov shular haqida gapirib, mustabid tuzum davrida Amir Temur haqida yozish, gapirish taqiqlangani, olimlarimiz bu mavzuda sukut saqlashga majbur bo'lganini ta'kidladi.

– Hatto bobomiz haqida yozilgan kitoblar rastalardan yig'ib olinib, katta shov-shuvlar bilan yoqilgani esimda. Xorijda esa o'sha davrda ham Amir Temurga oid ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilgan, – dedi olim.

Bugun esa o'zbek kitobxonlari Amir Temur yoki temuriylar davriga oid tarixiy asarlar bilan emir-erkin tanishish imkoniga egalar. Sohibqiron saltanati tarixiga bag'ishlangan asarlar haqida gap ketganda, Sharafiddin al-Yazdiyning «Zafarnoma» asari hajm jihatdan eng katta va mukammal asar ekanini aytish joiz. Undan oldin ham ko'plab tarixchilar o'z «Zafarnoma»larini yozganlar. Misol uchun, Nizomiddin Shomiy aynan bobomizning bevosita tavsifasi bilan shunday asar bitgan.

Ular orasida Amir Temur yurishlari davrida 9 yoshida saroyga olib kelingan ibn Arabshohning «Temur tarixida

taqdir ajoyibotlari» asari eng mashhuri hisoblanadi. Bu asar «Amir Temur tarixi» nomi bilan o'zbek tilida ham nashr etilgan.

Sanjar G'ulomovning ta'kidlashicha, ibn Arabshoh Amir Temurning obodonchilik ishlari, diplomatiyasi, siyosati, olimlar, allomalar bilan bo'lgan munosabatlari haqida biri-biridan qiziq va katta voqealarni yozib qoldirganki, o'quvchilar undan birlamchi manba sifatida ham bemalol foydalanishlari mumkin.

– Xorijiy davlatlarda ham Amir Temur shaxsi necha asrlardan buyon o'rganib kelinayapti, – deydi sharqshunos olim, Temuriylar tarixi davlat muzeyi ilmiy xodimi Botir Yo'ldoshev. – Lekin yurtimizda temurshunos olimlar ko'p bo'lsa-da, Amir Temur haqida haligacha yetarlicha tadqiqotlar olib borilmayapti.

AMIR TEMURNING MA'NAVYI SALOHİYATI, AQL-ZAKOVATI BIR XALQQA XIZMAT QILISH CHEGARASIDAN CHIQIB, UMUMBASHARIY OMILGA AYLANGANI HAM HAQIQAT.

✓ Kuting!

✓ Ta'lim

YANGI AVLOD VAKILLARIGA ENG KERAKLISI, BU ISHONCHI!

Akmal JUMABOYEV,
partiya Markaziy kengashi devoni rahbari

Kelqusi sonlarda

Bolalar uchun ixcham illyustratsiyali kitoblar nashr etiladi

O'zbekiston Prezidentining adabiyot va kitobxonlikni keng targ'ib qilish bo'yicha tegishli topshiriqlari asosida AOKA tomonidan bolalar uchun mashhur allomalarning ilmiy-ma'rifiy merosi, ularning ibratli hayoti va faoliyatiga bag'ishlangan, illyustratsiyali, ixcham yangi nomdagi asarlar yaratish dastur loyihasi ishlab chiqildi. Loyihaga ko'ra, joriy yilda 50 ta bolalar va o'smirlar ijodkorlarining asarlarini ijtimoiy buyurtma sifatida chop etish, shuningdek, 2025-2030-yillarda har yili eng kamida 50 nafarga yaqin ijodkorga ijtimoiy buyurtma berish rejalashtirilgan. AOKAda Bolalar va o'smirlar yozuvchilari bilan ijtimoiy buyurtma asosida shartnoma tuzish yuzasidan bo'lib o'tgan uchrashuvda ushbu masala atroflicha muhokama qilindi. Uchrashuv doirasida dastlabki bosqichda 15 ta asar uchun ijtimoiy buyurtma asosida 30 foizlik gonorar to'lovi bo'yicha shartnomalar imzolandi.

– Dastlabki bosqichda Imom Buxoriy, Abu Rayhon Beruniy, Ibn Sino, Najmiddin Kubro, Pahlavon Mahmud, Amir Temur, Bibixonim, Mirzo Ulug'bek, Zahiriddin Muhammad Bobur, Abdulla Avloniy, Tursunboy Adashboyev kabi buyuk ajdodlarimizning bolaligi, ularning ko'rsatgan jasorati, yurt ravnaqi yo'lida amalga oshirgan xayrli ishlarini farzandlarimizga bolalar tilida yetkazishni niyat qilganmiz, – dedi Agentlik direktorining o'rinbosari G'.Bozorov. – Shu orqali yosh avlodni ulug' ajdodlarimizning ilmiy-ma'rifiy va ma'naviy merosi bilan yanada kengroq tanishtirish, ularning ibratli hayotiga bag'ishlangan ixcham va rangli asarlar yaratish orqali milliy g'urur, vatanparvarlik tuyg'ularini yanada rivojlantirish, shuningdek, bolalar adiblarining ijodiy faoliyatini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, zamonaviy adabiyotni rivojlantirish maqsad qilingan.

O'ZA

Uning bu javobidan so'ng xayolimni bir fikr chaqmoqdek yoritib o'tgandi. Onani ardoqlashni, sevishni, ijodida uni madh eta olishni Muhammad Ismoilidan o'rganmoq lozim.

Saxt-sumbati qir tugul, tog'nida hurkitadigan, boqishlari jiddiy, tabiatan og'ir va bosiq bu «yigit» onasini ko'riboq... «toyoqdek gijinglab» uning bag'riga o'zini otib yuborsa bo'ladimi?! Yigirmadan ortiq yaqin she'riy, nasriy kitoblari chop etilgan, ba'zilari hatto chet ellarda ham tarjima qilingan, o'zbek kinosan'atida ham o'ziga xos o'rinni zabt etib ulgurgan shoir, adib, bir necha farzandu-nevaralarning bobosi onasining pinjiga tiqilib, erkalanib o'tirsa... onasi uni qo'zim deya yalab-yulqab ketsa, ochig'i, juda qiziq ko'rinarkan... Ustiga-ustak onazor bolasiga termulib, nima yeb-ichayotganigacha kuyib-pishib surishtira ketsa, «60 yoshli bolakay» esa bu savollarga tamshanib javob berib tursa, ...bunisi undanda ajoyib tuyularkan!

BELIDA BELBOGI BOR

H A Z R A T I A Y O L I

Ro'y bergan va berayotgan «ajabtovur voqea»lardan hayratga tushib Jamila Toshpo'latovna menga qaraydi, men esa unga boqaman. Xullas ikkimiz ham lolu-hayronmiz... Yaxshiyam shoirning akasi Ahmadqul oqsoqol bor ekan, hovlida turib qolganimizni ko'rib, bizni chorpoqaya chorlarkan, hazilomuz gap qotdi: – E'tibor bermanglar, Muhammad har hafta kelib onamizga bir erkalanib ketmasa, kasal bo'lib qoladi! Xullas yaqinda Sirdaryo viloyatining Xovos shaharchasida yashovchi Zulayho hoji Ismoilovning ziyoratida bo'ldik. Qariyb yuz yoshni qarshilayotgan bu tabarruk onaxon haqida anchadan buyon ko'p ta'rifu-tavsiflarni eshitib yurganim bois uni bir bora ko'rishni niyat qildim. Yaqinda Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazining mas'ul xodimi, atqoli olimi Jamila Shermuhammedova tuyusdan jonimga oro kirdi. Xizmat yuzasidan u bilan qo'ng'iroqlashganimda, gap orasida dam olish kuni Muhammad Ismoil bilan Xovosga – uning hoji onasining ziyoratiga birga ketayotganini, mashinada bo'sh joy borligini aytib qoldi. Xullas, uchovlon onaxon

yashaydigan Xovos tumani Xovos shaharchasi «Chamanzor» MFY Sadridin Ayniy ko'chasidagi so'lim hovliga kirib borganimizda yuqorida bayon qilganim – hayratlanarli holatlar yuz berdi... Men bugungi o'zbek she'riyatining darg'alaridan biri Muhammad Ismoilni anchadan beri bilaman. Boisi, shoirning sevgi-muhabbatga to'liq yo'g'rilgan, ayol zotini nafis tarannum etuvchi she'rleri talabalik davrimizdayoq ma'lum va mashhur edi. O'sha paytlarda u bilan g'oyibona tanishganman. She'rilariga mehr qo'rganman. ToshDUning Jurnalistika fakulteti darsxonalari-yu, talabalar shaharchasidagi yotoqxonalarda Muhammad akaning she'rilarini tuni bilan «yangratib chiqqanimiz» ham bor gap. Yillar o'tdi, ustoz bilan yaqinlashib ketdik. Subhatlarimizdan birida undan nega faqat ayollarni ulug'lab she'r yozishining boisini so'radim: – Men ko'pincha onam uchun yozaman. Onamning ko'nglini ko'tarish, u kishi yuragimning to'rida, meni hamisha qo'llab-quvvatlovchi ardoqli inson bo'lgani uchun yozaman va onamning juda ko'p so'zlarini «o'g'irlab» asarlarimga, she'rilarimga kiritaman va hamisha ayollarni ulug'lab yozganim uchun, hamma ayollar,

avvalambor, onamdan minnatdor bo'lishlari kerak deb o'ylayman. Chunki onam ayol ulug'ligining timsoli sifatida hamisha ko'z oldimda turadilar deya javob bergandi. Uning bu javobidan so'ng xayolimni bir fikr chaqmoqdek yoritib o'tgandi. Onani ardoqlashni, sevishni, ijodida uni madh eta olishni Muhammad Ismoilidan o'rganmoq lozim. O'zbek nasrshiligidagi marhum yozuvchimiz O'tkir Hoshimovchalik ona timsolini yorqin ifodalab bera oladigan adib hali-beri dunyoga kelmasa kerak degan armonli o'yda yurardim. Ba'zi-ba'zida o'z-o'zimga agar mashhur adibimiz hayot bo'lganlarida onadek mukarram zotga bag'ishlangan qanchadan-qancha yangi asarlar yozilardi, deya qalban o'kinganlarim ham bor gap. Biroq... oqqan daryo oqaverarkan. Yaqinda respublika «Ijod nashr» nashriyotida chop etilgan Muhammad Ismoilning «Boshimdagi tojimonam» kitobi bilan batafsil tanishib chiqqach, yuragimdagi o'kinchlaru-hovurlar anchayin bosildi. Marhum adibimiz o'zidan iz qoldirgan, nihol ekib ketgan ekan, ana o'sha «nihol»lardan biri – Muhammad Ismoilning ona haqidagi kitobi yuqoridagi so'zlarimning yaqqol tasdiq'idir.

Hamrohim Jamila Shermuhammedovaning gapga chechanligi, el ta'biri bilan aytganda topib gapira bilishi shu yerda yana ish berdi. U bir lahzadayoq hoji onani aylanib-o'rgilib savollarga ko'mib tashladiki, mening jurnalni sifatida unga murojaat qilishimga ham hojat qolmadi. – 1924-yilning 15-mayida Zomin tumanining Qirg' qishlog'ida ziyoli oilasida tug'ilganman – deydi onaxon. – Oilada yetti farzand edik. To'rtinchi sinfni bitirganimizda urush boshlanib qoldi. Maktab yopilib hamma dalaga – «mehnat fronti»ga haydaldi. Qir-adirida yer tirnab g'alla ekdik, qo'lda o'rib, qo'lda yanchdik. Hosilning misqoligacha frontga jo'nataridik. O'sha paytlarda adirlardagi toshbaqalarni ham askarlar ovqati uchun bizga terdirishardi. Ey, bolalarim, qiyinchilikniyam, qimmatchilikniyam, qahatchilikniyam ko'rdik. Oltin-kumush deganlari bir kaft bug'doydan ko'ra xor bo'lganliginiyam ko'rdik. Axir och odamning ko'ziga tilla ko'rinadimi?! Mushtday bolalar o'sha vaqtlardagi «Qizil Chorvador» kolxozida ishlardik. Qornimiz nonga to'yamay, adirlardagi giyohlarning tomirini kavlab yerdik. Lekin shu giyohlar ham topilavermasdi. Ishonasizlarmi, bir kechada bir qishloqdan o'nlab odam ochlikdan shishib o'lganligiga guvoh bo'lganman. Odamning zig'irchalik qadri yo'q edi. Yig'layversang, ko'zda yosh ham qolmakan, hamqishloqlarim ochlikdan sillasi qurib, shishib o'lgan ota-onasi-yu, qavm-qarindoshini yig'lay olmay ko'mganlarigayam o'zim guvohman. Qabr tepasida ularning faqat qo'llari-yu, yelkalari titrardi, xolos. O'lmagan qul ko'raverar, oxir-oqibat achchiq qismatiga tan berarkanda. Otamni Juman so'fi deydishardi. Rahmatli juda zukko, ilmi inson edi. Savodim to'rtinchi sinf darajasida qolib ketganidan so'ng kechalarim astoydil bizni o'qitardi. Shu bois otamdan diniy-dunyoviy bilimlarni «olib qolganman». Onaxonning gaplarini eshityapmanu, u haqida qaysidir bir nashrda o'qiganlarim xayolimda charx uravardi. Bundan bir necha yillar avval hoji onaning ziyoratiga yurtimizning yetuk diniy allomalaridan biri, Toshkent shahar Bosh imom xatibi Anvar qori Tursunov kelgandilar. O'zaro suhbat chog'ida onaxon qori domla bilan din haqida shunday mulohaza kirishadiki, Anvar qori uning bu boradagi ilmiga tasannolar aytib, hoji onaning qo'llarini tavof qilib ko'zlariga

surgan ekan. O'zbekiston musulmonlar idorasi raisi o'rinbosari, Qur'oni karimning mohir tarjimoni shayx Abdulaziz Mansur hazratlari ham onaxonning ziyoratida bo'lib, u bilan hamsuhbat bo'lgach, qalbida chuqur havas va hayratla poytaxtga qaytganiyu, ancha vaqtlargacha hoji ona bilan qilgan mulohati tafsilotini o'z yaqinlari-yu, diniy idora xodimlariga maroq bilan so'zlab yurganida, naqd gap. Umuman, bu tabarruk yoshli onaxonning ziyoratida kimlar bo'lmadi, kimlar undan fотиha olmadi, mubarak qo'llarini tavof qilmadi deysiz? O'zbekiston Qahramoni Abdulla Oripov, O'zbekiston xalq shoirasi Halima Xudoyberdiyeva, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan yoshlar murabbiysi, mashhur adib Abdusaid Ko'chimov, Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputati, xalqimizning sevimli shoirasi Farida Afro'z, O'zbekiston xalq hozifzlari Sherali Jo'rayev, O'rtiq O'tajonov, Xalqaro Chingiz Aytmatov mukofoti sovrindori Nurali Qobul, O'zbekiston xalq artisti Erkin Komilov, O'zbekiston xalq shoiri Omon Matjon... ehhe, bunday ulug' zotlarning ism-shariflarini keltiraversak soni ko'p, sanog'i esa undanda zalvorli... – Urushdan so'ng vaqt o'tib Rahmonqul bobolaringga turmushga uzatishdi. U o'sha paytlarda temir yo'lda ishlardi. Oradan yillar o'tib o'n nafar farzandli bo'ldik. Xudoga shukur, ularning bari o'zidan tinib, uyli-joyli bo'lib ketishdi. Muhammadjon kenja o'g'lim, shuning uchunmi uni boshqacha ko'rman. Onaxon shunday deya «60 yoshli bolakay»ning yelkasini silab qo'yadi. «Erkatoy o'g'ib» esa yana onasining pinjiga suqilishga urina boshlaydi. Obbo – deymen o'zimcha ich-ichimdan – shoir og'a gap qo'shib onaxonni suhbatdan chalg'itmasa go'rga edi. Axir musohabamiz endigina avj pallaga kirgan edida. Haytovur unday bo'lmadi. Onaxon yana ohista so'zlay boshladi: – Hayot bir tekisda ketmas ekan. 1983-yili turmush o'rtog'im 60 yoshida xastalik tufayli vafot etdi. O'n nafar bolam bilan chirqillab qolaverdim. Keyin... keyin shu bolalar hech narsaga zoriqmasin deb, qo'limga ketmon olib, Mirzacho'l dalariga chiqib ketdim. Qovun-tarvuz, piyoz ekdim. Bolalarim yonimda kamarbasta bo'lishdi. Gohida maktabda farroshlik ham qildim. Lekin biroqning eshigiga qarz so'rab bormadim. Hech kimga muztar bo'lmadim. Manfaat uchun yolg'on gapirmadim. Qozonni suvga solib qo'ygan vaqtlarim ko'p bo'ldi, biroq bolalarimga harom luqma yedirmadim. Ularni

ham shunga o'rgatdim. Dilimdan ham, tilimdan ham «Aylanayin, Xudojon» iborasini hech tushirmadim. Nima ehtiyoj bo'lsa faqat Undan so'radim, nima dardim bo'lsa, tunlari Unga aytib yig'lab-siqatdim. Chin ko'ngildan tilasang Yaratgan berar ekan. Faqat u buyurgan yo'ldan yurmoq, haromdan hazar qilmoq lozim. Ko'ngilni oq, niyatni pok qilib so'rasang, Xudoyim duoga ochgan qo'lingni hech qachon bo'sh qaytarmaydi. U juda mehrlri, karamli zot. Men bunga mana shu yuz yoshimda amin bo'lib turibman, – onaxon shunday deya chuqur so'lish oladi-da, o'yg'a toldi. Ochig'i, Muhammad Ismoilning «Boshimdagi tojimonam» kitobi Zulayho hoji Ismoilovning va unga o'xshash o'zbek onalarining avtobiografiyasi desam, xato qilmagan bo'laman. Men ushbu kitob bilan tanisharkanman, bir necha kun allaqanday tuyg'ular og'ushida yurdim. Zulayho hoji Ismoilova bilan bo'lgan suhbatdan so'ng esa yana allaqanday hissiyotlar girdobiga tushib qoldimki, buni hozircha muhtaram o'quvchiga aniq-tiniq sharhlab berolmayman. Biroq, bo'lib o'tgan mulohotdan so'ng, yon daftarchamga quyidagi so'zlarini katta harflar bilan bitib qo'ydim: Zulayho hoji Ismoilova – belida belbog'i bor tabarruk AYOL!!!

MUALLIFDAN!
Sirdaryodan qaytapyapmanu, xayolimda ushbu fikrlar g'uj'g'on o'ynayverdi: telekranlarda turli xil baxkana, bo'lmag'ur seriallarni ko'paytiraverguncha, televideniyeidagi janoblal, soha mutasaddilari o'zbekning ana shunday mo'tabar ayollari haqida turli ko'rsatuvlar, kinoasarlalr ishlasha bo'lmaydimi?! Axir 2023-yilning 22-dekabrida Respublika Ma'naviyat va ma'rifat Kengashining kengaytirilgan yig'ilishida muhtaram Yurtboshimiz, kengash raisi Shavkat Mirziyoyev zamon qahramonlari siyмосi aks etgan kino, videoasarlalr yaratishni mas'ullar zimmasiga yuklagan edilar. Ochig'i, bu mo'tabar ayolning hayoti, boshidan kechirganlari, el-yurt oldidagi zalvorli xizmatlari bitta maqola emas, bitta kinofilmga ham sig'maydi. Boshan serial ishlashga boshqorong'i bo'lib qolganlar unumli foydalana tizinsalar, shu el, shu yurtning tuzini oqlagan bo'ladilar, menimcha...

Abdug'affor OMONBOYEV,
«Milliy tiklanish» muxbiri

✓ Kuting!

Feruza MUHAMMEDJANOVA:

O'ZBEKISTON NAFAQAT BOSHQA DAVLATLARNING TAJRIBASINI O'RGANADIGAN, BALKI O'RGATADIGAN MAMLAKATGA AYLANDI

Kelgusi sonlarda

MURUVVAT INT

«ОНАМ УЧУН

КАРИЯЛАР

УЙИДА ЖОЙ БОРМИ?..»

«...Онами қариялар уйига жойлаштирмоқчиман. Бунинг тартиби қандай?» Қайсидир ҳуқуқшуноснинг телеграм каналда шу мазмундаги мурожаати»ни ўқиб, кўз олдимда бенхтиёр умри бўйи ҳаловатидан кечиб, фарзанд боккан бир муштипарнинг ҳассага суянганча мунгайиб, боласининг «хукми»ни кутаётган ҳолати жонланди... Балки муштипар она шу алфозда ўтган умрини, бору йўқ хатоларини тарозига солаётгандир, балки меҳрсизлик, балки бошқа важлар сабаб боласининг муруватини таҳлил қилаётгандир. Афсуски, вақтни ортга қайтариб бўлмайди. «Сўнги пушаймон ўзинга душман» дейишган...

Ёдингизда бўлса, ўтган йили Қирғизистон парламентида алимент тўлашдан бош тортаётган фарзандлар масаласи муҳокама қилиниб, ота-онаси қариялар уйида яшаётган шахсларни давлат органларига ишга олмаслик таклифи берилган эди.

Тадқиқотчи олимлар сўнги ўттиз йил ичида туғилиш даражасининг пасайиб кетгани сабаб сайёрамизда 60 ёшдан ошган одамлар сони икки бараварга кўпайганини ёзмоқда. БМТ мутахассислари бу ҳолат қариялар уйлари кўпайтиришига бўлган эҳтиёжни орттираётганидан хавотирда. Эътибор беринг, Францияда 7 минг, АКШ да 20 минг, Россияда эса 1,5 мингдан зиёд қариялар уйи бор. Қунчиқар мамлакат аҳолисининг 25 фоизидан кўпроғини 65 ёшдан ошганлар ташкил этгани сабаб қариялар уйлари хизматига талаб охири борапти экан. Энг хайратланарлиси, бундай муассасаларга кириш учун ҳар йили ярим миллионгача одам навбатга тура экан.

Европада, хусусан, Нидерландия, Францияда кекса одам учун қариялар уйида яшаш одатий ҳолдир. Америкалик кексаларнинг қариялар уйида яшаш болаларнинг ота-оналарига нисбатан ёмон муносабатда бўлиши билан боғланмайди. Бу мамлакатда 3 фоздан кўпроқ кексалар умрининг охирига қадар қариялар уйларида яшади. Буни қарангки, Австрия, Швеция, Люксембург, Швейцария ва Норвегияда яшайдиган кек-

салар қариялар уйида яратилган шароитлар сабаб, бу масканга тушиб қолишдан қўрқимас экан.

Тўғри, фарзанди бўла туриб ота-онанинг қариялар уйида яшаш фарба оддий ҳолдек қабул қилиниши мумкин. Аммо шарқона тарбияда ота-онасини қариялар уйига бериш номуслик саналади.

Таассуфки, кейинги пайтларда ўзимизда ҳам мункиллаб қолган ота-оналарнинг фарзандлари ўртасида сансалар бўлаётганининг гувоҳи бўляпмиз. Яъни, орамизда меҳнатга ярамай қолган қарияларга ортикча «юк» деб қараётганлар пайдо бўлмоқда. Бу борадаги фикрлар ўрганилганда, қатта авлод вакиллари «Ота-она умри бўйи болам деб елиб-югурса-да, кучдан қолганда «Мурувват уйи»дан кўним топиб, меҳр-эътиборга мухтож бўлишни «хазм» қилиб бўлмаслигини айтишди. Ўрта авлоднинг кўпчилигидан «вақтида болаларига меҳр кўрсатмагандан кейин, қариганда қандай меҳр кўрсин» мазмундаги жавобларни олдик. «Zet» авлод эса фарзандлар ота-онани эъзозлаб, ғамхўрлик қилишлари шартлиги, агар вазият тақозо қилса яхши шароитлар яратиб, қаровчи ёллаш мумкинлиги, лекин асло қариялар уйига топширишдек оқибатсизлик қилмаслик кераклигини таъкидлашди. Аслида бизни қизиқтиргани ёш авлод вакиллари фикри «гарбона» эмаслигидан қувониш керак.

Дарвоқе, инсон ҳуқуқ ва ман-

фаатларини ҳимоя қилувчи халқаро ташкилотлар бутун дунёда кекса авлод вакиллари нисбатан зўравонлик ҳолатлари кўпайиб бораётганини ҳам таъкидлашапти. Мисол учун, биргина АКШда ҳар йили 0,5 – 2,5 млн. қария зўравонликдан жабр кўради. Бизда эса ўзини ҳимоя қилолмайдиган қарияларнинг зўравонликдан жабр кўриши 9,6 фозни ташкил этаркан. Россиялик олим Ю.М.Антонян маиший турмуш соҳасида зўравонликнинг асосий сабабларидан бири ота-она фарзандига меҳр кўймаганлиги, уларнинг тарбиясига эътиборсизлигидир, деб таъкидлаган. Шахснинг болаликда меҳр-мурувватдан маҳрум қилиниши эса унинг руҳиятида безовталиқ, қўрқинч, нафрат каби ҳиссиётларни шакллантиради. Бу ҳиссиётлар онгсиз равишда қайд этиб борилади ва мурасасиз хулқ-атворининг энг ашаддий кўриниши – оилонинг зўравонликнинг пайдо бўлишига олиб келади.

Улуғ аллома Беруний бу борада тан ва рух поклиги масаласини ўртага ташлайди. Беруний оилада тозалик, поклик ва тартибга риоя этиш маънавий покликка замин бўлиши ва болани кўпроқ меҳнат қилишига ўргатиш кераклигини таъкидлаб, бола тарбиясида ирсият, муҳит ва тарбиянинг таъсири бирдек муҳимлигини ёзган. Абдулла Авлоний эса бу соҳада биринчи навбатда боланинг соғлиги ҳақида қайғуриш лозимлигини таъкидлайди. Албатта,

фарзандлар ўз ота-онасидан воз кечишни фақатгина нотўғри тарбиядан, дея олмаймиз. Шунчаки, «қариялар тенгқурлари орасида бўлгани яхши», деб ҳисобловчи «ўқимишли» фарзандлар ҳам бор, шукрки, бундайлар жуда кам. Бизда ота-онасига алимент тўламай, уларни қийнаётганлар статистикаси шаклланмагани миллатимиз хали бу борадаги кадрятлар масаласида уйғоклигидан даракдир, эҳтимол.

Дунёда одамларнинг бармоқ излари бир-бирига ўхшамагани каби, бир-бирини айнан тақдорловчи тақдирлар ҳам бўлмайди. Давлатимиз ғамхўрлиги билан қариялар уйида умргузарон-

лик қилаётган нурунийларнинг шу манзилгача бўлган умр ҳикоялари ҳам бир-бирига ўхшамайди. Аммо ҳар бирида бир дард, бир пушаймонлик акс этади. Ҳаёт қайта берилганда эди... деган бир ўқинч ҳам бор. Ва, яна уларнинг шунга ўхшаш тавсиялари бор: «Фарзандингизни илмли, яхши хулқ эгаси этиб тарбиялаш учун аввало, ўзингиз ўрнак бўлинг. Уларни кўпроқ бағрингизга босинг, мусофир юртларда бўлсангиз-да меҳрингизни ифодалашга фурсат ва сабаб топинг. Йўқса, хатоларингиз билан ёлғиз қоласиз...»

Махбуба ҚАРИМОВА,
«Миллий тикланиш»
мухбири

ДИККАТ! ТАНЛОВ!

«МИЛЛИЙ ТИКЛАНИШ» ИЖТМОИЙ-СИЁСИЙ ГАЗЕТАСИ ЮҚОРИ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИГА САБОҚ БЕРАЁТГАН ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ ЎҚИТУВЧИЛАРИ ЎРТАСИДА

«ЎЗБЕК ТИЛИ – МЕНИНГ ТИЛИМ»

МАВЗУСИДА ИНШОЛАР ТАНЛОВИНИ ЎТКАЗАДИ.

ҒОЛИБ

20

МИЛЛИОН

сўм пул мукофоти билан тақдирланади.

ЮТУҚЛАР ҒОЛИБ ҲАМДА ОМАДЛИ УСТОЗЛАРГА

2024

йилнинг сентябрь ойида – Ўқитувчи ва мураббийлар байрами арафасида топширилади.

ШУНИНГ ДЕК, ТАНЛОВДА 30 НАФАР ҚЎШИМЧА НОМИНАЦИЯЛАР БЎЙИЧА ҲАМ ҒОЛИБЛАР АНИҚЛАНАДИ.

Танлов ҳомийлари билан танишинг:

«МИЛЛИЙ ТИКЛАНИШ» ДЕМОКРАТИК ПАРТИЯСИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИ
ХУЗУРИДАГИ ЎЗБЕК ТИЛИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЖАМҒАРМАСИ

Мурожаат учун: (90) 245-18-10

Маълумки, 8 март – Халқаро хотин-қизлар куни тарихи советлар даврида аёлларнинг озодлиги ва эркаклар билан тенг ҳуқуқлиги йўлида курашилган 1920 йилларга бориб тақалади. Тўғри, паранжи ташлагани учун ўз яқинлари томонидан ўлдирилган Турсуной ёки Нурхонлар фожиаси ҳақидаги ҳаётий ҳикоялар бугунги ёшлар учун афсонадек туюлиши ҳам мумкин. Лекин ана шу “афсона”лар қисман бўлса-да акс этган овозсиз кинофильмларга тарихий ҳақиқат ва бадий тўқима призмасидан назар ташласак, кўп нарса ойдинлашади. Зотан, ўтган асрнинг 90-йилларига қадар 8 март хотин-қизлар байрами билан бирга, озодлик йўлида бу дунёдан эрта кўз юмган оғирларни хотирлаш куни ҳам эди...

ОҚ-ҚОРА ЭКРАНДАГИ АЁЛ ОБРАЗИ

Шўролар ҳокимиятини эгаллаган илк даврлардаги кинофильмларда хотин-қизлар озодлиги учун кураш мавзуси етакчи мавзулардан эди. Хусусан, «Иккинчи хотин», «Чодра» (1927й), «Мохов хотин» (1928й), «Авлиё кизи» (1930й), «Унинг ҳуқуқи» (1931й), фильмларида асосан ўзбек аёлининг инқилобгача кечган оғир турмуши октябр инқилобидан кейинги ўзгаришлар билан қисланган. «Иккинчи хотин». Режиссёр М. Доронин томонидан суратга олинган ушбу фильмда шарқ аёлининг характери, яшаш тарзи ва оилавий аҳоли қисман бўлса-да, ифода этилган. Буни ўша даврдаги вақтли матбуот ҳам тан олган. 1927 йили суратга олинган картинада актёр ва режиссёрлардан С. Хўжаев, Н. Ганиев, Х. Жалиловлар маслаҳатчи сифатида иштирок этишди. Бу эса фильмнинг томошабинлар томонидан кизгин кутиб олиншига сабаб бўлади. Фильм Лола Сайфуллинанинг «Иккинчи хотин» номи ҳикояси асосида суратга олинган бўлиб, ҳикоя 1925 йили рус тилида чоп этилган «Ичкари» номи тўпламга киритилган эди. Ундаги ҳикояларда ўзбек аёлининг уй ичидаги турмуш тарзи акс эттирилади. Ихчам сценарийга киёс «Иккинчи хотин» ҳикоясида ўзбек хотин-қизларига кўрсатилган «ғамхўрлик» ўз аксини топади. Гарчи фильм овозсиз бўлса-да, ҳатто у бугунги кун томошабинини ҳам бефарқ қолдирмайдиган даражадаги сюжетдан иборат эди: Бойнинг иккинчи хотини Адолат кундоши ва кайноғасининг тухмати билан ўғрилиқда айбланади. Ёлғиз овунчоғи бўлган кизини ундан олиб қўйиб, ўзини хужрага қамайдилар. Ҳақиқат қарор топганида эса Адолат яшаётган хужрага ўт кетади-ю, аёл вафот этади.

Бир қарашда ёш комсомол оиласидаги ҳаёт билан Адолатнинг турмуш тарзи қисқаниши фильмда зўрма-зўраки тасвирлангандек. Анъанавий феодал оила келинчаги Адолатнинг турмушида ҳеч қандай қувонч ва бахт асари йўқлиги, фабрикада ишлаб бахтли ҳаёт кенраётган ёшлар турмуши эса гўё ҳавас қиларли даражада гўзал эканини кўриб, фильм олдига қандай мақсад қўйилганини сезиш қийин эмас эди. Лекин умумий фильм фабуласи ҳақиқатга яқин эканини инкор этмайлик. Унинг келган ёш жувон ота уйдан қувилши, эрининг хонадонидан эр, кайнона, кайнога ва кундош томонидан мунтазам хўрланиши, бошқа тарафдан бачабозлик урчиган давр ҳақиқатлари акс этган кадрларнинг ҳаммасини ҳам тўқима деб айтиш қийин.

«Чодра». «Иккинчи хотин»дан фарқи тарзда бу фильмда инқилобнинг «куч-қудрати», ёш шўро ҳуқумати ўзбек хотин-қизларининг паранжи ташлашларини тарғиб этиши бўрттирилади. Октябр инқилобининг ўн йиллигига бағишланган ушбу фильм ҳам тўлалиқча мафқуравий тарғибот курали эди. Фильм ижодкорлари (сценарийнавислар - М.Инсаров, П.Коротков, В.Булах, М.Авербах, режиссёр М.Авербах, оператор А.Лемберг) маҳаллий аҳоли ҳаётини яхши билмаганликлари боис фильм муваффақиятсиз яқунланади.

Бу фильмда ҳам савдогар – Хайдарбойнинг рафикаси Лолани зolim эрдан кутқариш йўлидаги кураш акс эттирилади. Кайд этиш мумкинки, ушбу мавзуга яқин барча сюжетлар схематик равишда бир қолипда суратга олингандек тасаввур уйғотди. Кўпхонли бой, унинг аламазда завжали ва жабрдилда ёш хотин... Бундай оила турмушига эса контраст равишда бахтиёр совет оиласи гавдалантирилди. Бирди фаровонлик, эркинлик, иккинчисида эса «бой хўжанинг тағти» ва ҳукмрон...

Фильмда эрк истаб намоёншга чиққан ўзбек аёллари фониди Лоланинг зolim эрдан озод бўлиши эпизодлари акс этади. Хусусан, унда «Хужум» деб ёзилган плакат кўтарган паранжиди аёллар оқими тинмайди...

Икки қарама-қарши кутб – бечора ўзбек аёли ва зolim бой образи акс этган бундай картиналар ҳақиқатдан узоқ экани ўз вақтида маҳаллий матбуотда ҳам таъкидланган. «Авербах Масковдан сродно қакирилди. У эндигина практикантликдан чиққан, таҳсид кўрмаган хом бир киши эди. Ўзбекистонга умрида биринчи марта келганига қарамай, бир ярим ой мобайнида ўзбек ҳаётдан «Чодра» картинасини ишлаб чиқарди. Хозир ўша маҳсулот давлат кино трестининг омборида ўтмас матоҳ бўлиб ётади... «Чодра» исмига яраша «чодраликлар» сингари чордеволдан томошабин кўзига акс этгани йўқ. Бу ҳам мафқуравий томондан пойма-пой қауш. Санъат ҳемири, натижа муаммо – бир хуржун. Бу ҳам трест подвалида эндиги асарларнинг томошабинларини (чунки келгуси бўғинлар, дарҳақиқат, кечмишда аҳвол шундайдир, дея қўя қоғазлар) кутиб ётади». Мақола муаллифи Ф.Фулом томонидан санаб ўтилган бир неча фильмлар давр талабига жавоб бермаслигидан ташқари уларнинг яратувчилари ўзбек давлат кино трестининг бехисоб маблагини ҳам ҳавога совураётганлари қайд этилган.

«Унинг ҳуқуқи». 1931 йили

режиссёр Г. Черняк томонидан суратга олинган «Унинг ҳуқуқи» номи фильм ижодкорларининг гуруҳининг асосий қисми ҳорижликлар эди. Фақатгина етакчи образ Тожихоннинг эри образи актёр Р. Ахмедовга топширилди. Фильмда озодликка интилган Тожихоннинг ўз эрини ташлаб шаҳарга кетиши, завдо ишга кириши, вақт ўтиб зарбдор ўз хатосини тушунади ва шаҳарга бориб рафикаси билан ярашади...

«Авлиё кизи». Юкорида санаб ўтилган фильмлардан фарқи ўларок мазкур асарнинг бадий қиймати анча юкори эканини айтиш жоиз. Сценарий муаллифи – М.Рудерман. Режиссёр – О.Фрелих. Гарчи сценарий муаллифи М. Рудерман маҳаллий

олинган бу фильм давримизнинг бир «Хужум» деб аталди. Тарихий манбалар шуни кўрсатадики, фақат аёллар ўртасида олиб борилган ташвиқотлар натижасида мамлакатдаги кўп сонли ёш хотин-қизлар ўз эркини шўро ҳокимиятидан талаб қилиб чиққандар ва паранжи ташлашдан ташқари ажралиш учун суд органларига аризалар берганлар. Бу ҳаракатда эркаклар орасида ҳам рухий-мафқуравий таъсир ўтказиш ёки тушунтириш ишларини олиб бориш йўлга қўйилган. «Агар эркин бўлиш сени химоя қилувчи Шўро ҳокимияти бор, паранжини ташла, қабилидаги даъватлар бечора аёлларни зудлик билан қарор қабул қилишга олиб келгани сир эмас. Маълумотларга қараганда, 1927 йилга келиб 100 миң аёл паранжисини ташлаган, 5 миң аёл саводсизликни тугатиш курсларида таҳсил олган, 5202 нафар аёл халқ маслаҳатчилигига сайланган. (Алимова Д. «Хужум»га

ушбу жуда кўп келди. Лекин 30-йилларда яратилган бадий ижод намуналаридаги аксар бой, бек ва рухонийлар образларининг фақат салбий киёфада тасвирланиши ҳақиқатга мулқоқ зид бўлганидек, инқилобга қадар ўзбек аёлининг ичкарида зулм остида яшаганлиги, кўп хотинлик жафосини чеккани ҳам барча Туркистон аёлларига хос эмас эди. Туркистон бойлари ва рухонийларига ёппасига ёпиштирилган бу тамга деярли етмиш йил давом этиб келди.

ХУЛОСА ЎРНИДА

XX аср бошида Ўзбекистонга фильм суратга олиш учун келган киночилар янги ҳокимиятнинг маълум кўрсатмалари асосида фаолият юритганлар. Уларнинг асосий мақсади хотин-қизларни зудлик билан жамиятнинг фаол ишчисига айлантириш, ҳокимиятга нисбатан аҳолининг ишончини уйғотиш (гарчи бу тўқима сюжетлар асосига қурилса ҳам), шунингдек, гўё мамлакатдаги оғир иқтисодий аҳволнинг айбдорлари сифатида маҳаллий бойлар, эшонлар ва босмачиларни кўрсатиш ва уларга нисбатан халқнинг чексиз нафратини кўзга татиш эди. Бу масалаларни тўқима сюжетлар асосида ёритган режиссёрлар маҳаллий томошабиннинг фильмни қай тарзда қабул қилаётгани билан мулоқоқ қилишганлар. Улар белгиланган кўрсатмалар бўйича иш олиб борганлар ва мафқуравий ташвиқот юзасидан олиб борилаётган ишлар ҳақида ҳисобот тўлдирганлар. Эрдан ташқарисидаги ҳаётда эса фильмлардагидек эркаклар хотин-қизларга ўғрилиқ осонлик билан эргашмаган.

20-30 ЙИЛЛАРДА МАМЛАКАТДА АЙНАН ШўРО ҲОКИМИЯТИНИНГ ШОШМА-ШОШАРЛИК БИЛАН ОЛИВ БОРГАН СИЁСАТИ ЖУДА КўП АЁЛЛАРИНИНГ БЕВАҚТ ҲАЁТДАН КўЗ ЮМИШИГА САБАБ БўЛГАН ЭДИ.

миллатга мансуб бўлмаса-да, Туркистон халқларининг тарихи билан боғлиқ ҳодисани сценарийга акс қилиб олгандек тасаввур уйғонади.

Фильмда фарзандсизликдан даво истаб Абдунаби эшоннинг хузурига келган икки ёш эр-хотиннинг тақдирини ёритилади. Бехисоб муридлари билан шифо истаб келганлар орасида Ҳакимжоннинг рафикаси Зулфияга кўзи тушган эшон хуфя муридлари орқали уни ўз хузурига чорлайди... Аммо Ҳакимжон эшоннинг ёвуз нијятда рафикасини ичкарига қаққирганини ордан 15 йил ўтиб, ёлғиз фарзанди балоғатга етганидагина билиб қолади. Яъни, Абдунаби эшон Ҳакимжоннинг ёлғиз кизини хотинликка сўраб совчи қўйгач, кизининг отаси Ҳакимжон эмас, эшон эканлигини Зулфия кўпчилик олдида айтишга мажбур бўлади...

«Авлиё кизи» фильмида келтирилган воқеага ўхшаш томоша Кўқон хони Худойёрхон даврида яшаган машҳур қизикчи Зокир гов труппасида ўйналгани ҳақида ҳам маълумотлар бор. Шунингдек, Фитрат, Чўлпон ва Ҳамзанин ижодий намуналарида ҳам шундай сюжетли асарлар бисёр. Хусусан, Фитратнинг «Қийшққ эшон» ҳикояси, «Рўзалар», «Арслон» драмалари, Чўлпоннинг «Қор қўйида лола» ҳикояси ва Х.Ҳ.Ниёзийнинг деярли барча драматик асарларида мазкур мавзунинг турлича бадий талқинларини кўриш мумкин. Эътиборга моликлиги шундаки, бу адиблар шўронинг мафқуравий босими остида эмас, балки ўз замонасининг мавжуд иллатларига қарши бадий исён даражасида кўтарилган воқеаларни қаламга олганлар.

Фильм овозсиз даврда яратилгани учун ҳам йирик пландаги актёрларнинг юз ифодалари, кўз қарашлари катта драматургик юкка эга. Шу билан бирга хали санъат сифатида тўлиқ тан олинмаган кинонинг имкониятлари кундан кунга кашф этилаётган, монтажнинг янги-янги усуллари топилаётган бир вақтда суратга

бир шафқатсиз давр эди. Ҳақиқий ҳаётдан узилган фильмларда эса паранжи ташлаган аёлларнинг аччиқ қисмати рўй-рост акс этади. Аксинча, юзи очик бўлган ўзбек кизининг фаровон турмуши экран орқали маҳд этилди. Аслида, 20-30 йилларда мамлакатда айнан шўро ҳокимиятининг шошма-шошарлик билан олиб борган сиёсати жуда кўп аёлларнинг бевақт ҳаётдан кўз юмишига сабаб бўлган эди. Бу ҳодисани фақатгина мамлакат аҳолисининг сиёсий онги давр ўзгаришларини тўлақонли англаб етмаганлиги билангина боғлаш мумкин эмас. Айни шўро ҳуқумати даврида бадий ижода акс этган тарихий воқеалик озодликка интилган куч (ўзбек аёллари) ва унга қарши бўлган ёвуз кучлар (хурофотчилар)нинг ўзаро кураши сифатида баён этиб келинди. Аслида, ёш совет давлатининг тезлик билан оёққа туришида мамлакатда аёллар кучидан ҳам фойдаланиш давр талаби эди. Шунинг учун ҳам Ўрта Осиё хотин-қизларини меҳнатга сафарбар этиш учун аввал уларни ичкаридан озод этиш ва ҳуқуқлари тенг эканлигини тасдиқлаб олиш шарт эди.

Агар 20-йилларда хотин қизлар ўртасида олиб борилган ташвиқот ишлари аста-секинлик билан олиб борилган, бир эмас, бир неча марта ўтказилган оммавий митинглар ёки хонадонлар аро ўтказилган тушунтириш ишлари ўзбек аёлларининг паранжи ташлашга бўлган иштиёқини уйғотиб, уларнинг ишончини қозона бошлаган бўлса, кейинги ҳаракатлар кескин ва шиддатли кеча бошлади.

1926 йилда Ўрта Осиё партия комитетларининг хотин-қизлар бўлимлари ходимлари иштирокида кенгаш ўтказилди. Кенгашда хотин-қизларнинг тезроқ советлар жамиятининг фаоллигига айлантириш учун қарор қабул қилинди. Унга асосан Ўрта Осиёлик аёлларни ишлаб чиқаришнинг барча жаҳаларига жалб этиш, биринчи навбатда ўзбек аёлларининг паранжи ташлашга нисбатан барча чораларни қайтайтириш муҳим вазифа этиб белгиланди ва бу таш-

зурут бормиди?! Ўзбекистон адабиёти ва санъати. - 1992.11 сентябр № 37.)

Бу ютуқларга эришишнинг барчасини «Хужум» ёки бошқа тарғибот ишлари билангина боғлаб бўлмайди. Театр ва кино асарлари ҳам ўз томошабинига баёсита экран ёки сахна орқали таъсир этганлиги табиий. Зотан, кинематография санъати аҳолини мўъжизалар рўй беришига ишонтира олар эди ва XX аср бошида яшаган томошабиннинг воқеаларни ҳақиқий ҳаётнинг акси, деб тушунган бўлиши ҳам мумкин. Лекин мамлакат аёлларининг ўз эрки учун бўлган кураши кескин тўсиқларга учраганини қуйидаги маълумотлардан билиб олиш мумкин: «Расмий ҳужжатларда 1927-1928 йилларда биргина Ўзбекистонда 2,5 миңдан ортиқ фаол хотин-қизлар, кишлоқ, район кенгашларининг аъзолари, хотин-қизлар клублари ва кутубхоналар мудирига ҳаётдан жудо бўлгани рақамланган. Албатта, бу кўрсаткич тўлиқ эмас. «Хужум»нинг оддий иштирокчиларидан қанчаси ўлгани ёки майиб-мажруҳ бўлгани, бу фожиалар учун масъулликни ва жавобгарликни ким ўз зиммасига олгани номаълум». (Алимова Д. «Хужум»га зарурат бормиди?)

Тарихий фактлар шуни кўрсатадики, ўша даврда миллий урф-одатлар, анъаналар поймол этилиш даражасида фаолият юритилган. Динга ва рухонийларга нисбатан «Курашчан худосизлар» уюшмаси тузилиб, рухонийлар ва уларнинг эътиқодига нисбатан ҳам жиддий кураш йўли бошланган. Шу тариха, 1930 йилларга келиб диндорларнинг салбий киёфалари ҳам ўз-ўзидан бадий ижод турларига кириб кела бошлади. Натижада, хотин-қизлар ўлимида ҳам диндорлар, шўро ҳуқуматига қарши ҳам, аввало, диндор ва бой, мамлакатдаги иқтисодий тангликни келтириб чиқараётганлар ҳам айнан мана шулар, деган ёрлик шўро ҳокимиятининг ташвиқотчилари

Шоҳида ЭШОНБООЕВА,
«Миллий тикланиш» мухбири

НАЗМИДА МИЛЛИЙ АХЛОҚ ТАЖАССУМИ

XX аср ўзбек шеърятига бугунги кун чўққисидан Назар ташласак, маълум бир турғунлик ва бир хиллик даврдан кейин 70-80-йилларда кескин ўзгаришлар намойи бўлганини кўрамиз. Бундай бадий-концептуал ўзгаришнинг асосий белгиси бу давр авлоди томонидан миллий ўзлики ботинан ҳис этиш, собиқ совет тузуми кутқуларига қарши ўларок воқеалик бадий аке эттиришга уринишларда сезилади.

етиш, виждон овозига кулоқ тутиш, киноя ичида маънавий-ахлоқий анъаналарни унутганликдан пушаймонлик руҳи устунилигини англайди. Бу ўз-ўзидан миллий этикани янгилаш, уни ажодлар анъанаси асосида қайта тиклаш гоъларининг бошқача бир кўриниши, ўзига хос бир бадий усулда ифодалаш имконини беради. «Қариндошлар» шеърисида ҳақиқий ўзбекчиликка хос бўлган миллий қадриятлар, қишлоқчилик, қариндошларнинг ўз яқинлари тақдирига масъуллик, кези келганда уларни тергаб туришга ўхшаган ўзбекона жиҳатлар ўзгача йўсинда талқин этилади.

«Қолиб кетдинг олис шаҳарда, Яқинроқда йўқмиди ҳеч иш? – На борсан ёз, на ёмғир, қорда, Яхшими айт, қишлоқдан кечини? Бу «тергов»да эсланмаган гапнинг ўзи қолмайди. Шеърда гап орасида тенгқур йигитларнинг қишлоқда яшаб туриб ҳам ўз йўлларини топиб кетганликлари, тўй ва азада кўриниб туриш ўзбекчиликнинг муҳим бир белгиси эканлигиндан тортиб, шоирнинг турмушидан тинчлини топаганига қадар айтиб ўтилади. Шеър қаҳрамони қишлоқ ахлининг яхши-ёмон кунда йўқлиги «На борсан ёз, на ёмғир, қорда» мисралари орқали асосланади.

Назар Шукур шеърятини идилиявий руҳда ёзилган шеърлар ҳам учрайди. Хусусан, шоирнинг «Онамга мактуб» шеърисида бу ҳолатни кузатишимиз мумкин. Шеър кучли психологизм руҳида яратилган бўлиб, мисралар бошланғичида онанинг фарзандлари тезроқ улғайишни исташи ва кетма-кет улғайишлар оқибатида уларнинг мустақил ҳаёт сари отлашишига лирик йўсинда ифода этилади. Шеърнинг беш бандида лирик қаҳрамон, яъни бола оналарининг улғайишидан «хавотир»ланади, уларни келинликка сўраб келгучи совчиларни оиладаги бу улғайишларни «кўролмаслик»да айблаётди. Она эндигина фарзандларининг «улғайиш» бахтидан масрурликни туйиб турган бир пайтда, катта она ни сўраб келган совчиларнинг онадаги бу бахтни «ўз ҳолига тинч» қўймагани лирик қаҳрамонни ташвишга солади. Боз устига кичик опанинг ҳам «сочларини ёйиб» улғайиб қолиши унинг хавотирини икки қарра оширади: Илк орзунг – таттана бошланди тезда, Бизни ташлаб кетди опам улғайиб. Опасиз уйда сен кўнчкан кезде Кичиғи улғайди сочларин ёйиб.

Кичик опанинг ҳам узатилиб, уйнинг бўшаб қолиши онанинг кўзини намлантиради. Шеърнинг бешинчи бандида келиб улғайишлардан хурсандчилик туйган онанинг ҳолатида ўзгариш сезила бошлайди, яъни у бундай улғайишлардан чўчиди. Буям етмагандай, ака-укаларнинг улғайиш, илм истаб катта шаҳарга кетиши ва вилданинг болаларидан кўра кўпроқ мактублар билан юз кўришиши ёрқин тасвирларда очиб берилади. Шеърнинг худосиси янада таъсири: Йўналур биз сари зафарлар исми, Гоҳ кўп ютуқ ҳам тегади гашига. Улғайиш чорлади дийдорга бизни, Ва лекин йўл қўймас бирса яшашига.

Ҳаёллар уйда учрашиб бирга, Гоҳ пинҳон тонамиз тунги тушлардан. Меҳримиз айтамиз бир-биримизга Бекиниб бешиқат улғайишлардан. Шоирнинг «Отанинг хати» шеъри

хам нома тарзида битилган бўлиб, унда ота насиҳати етакчилик қилади. Сени дуруст дердим ўғиллар ичра, Қамтар, ақли деб қишлоқ мактарди. Уларнинг айтгани келмади сира, Ўғлим, сен олисдан бахтни ахтардинг.

Етмишни қоралаб қолган отанинг фарзандини қойиши билан бошланган ушбу шеър бундай олиб қараганда, юқорида келтирилган «Онамга мактуб» шеърисидаги шаҳарга кетган ўғиллардан бирининг (яъни, шоирнинг) тақдирини сўзлайди. Ун билдан ташкил топган шеъринг деярли ҳар бир банди «Ақалли битмайсан ўз хақингда хат», «Қишлоқдан кечдингми тўкмай деб терни», «Қайдан ҳам йўқлигинг шеър деган дардага...», «Беш йил ўқитганим, айт кетди қайга», «Газетда кўрмаймиз шеърларингни ҳам», «Мақтабда ишласанг юрармидик тўк» қабилдаги тергаш ва қойишлардан иборат.

Ҳар бир ота-она фарзандининг бахту камолини кўришни орзу қилади. Ота ўғлидан ўзи учун ҳеч нарса кутмайди. «Ўзинга буюрсин нимаки топсанг» дея тилак билдиради. Фарзандини қишлоқдан кечиб кетганликда айбалаб, ўғлига мактабда таълим берган муаллимларининг уни таниш ва танитишида «хатолик»ка йўл қўйганликларини киноявий тарзда писанда қилади: Сени заб талантли ва эсли дерди, Алдасан экан-да муаллимларинг?! Отанинг таънаю дашномлари сабаби ўғилнинг шоирлик қисмати ни таялаб, шаҳарда қолиб кетганлигидир. Ота

...ИККАЛАМИЗ МЕН ТОП- ГАН ЧОҒРОҚ ЭСКИ ХОВЛИДА ИЖАРАДА ЯШАЙ БОШЛА- ДИК. ХОНАДОН ЭҒАЛАРИ НОВВОЙЛИК ҚИЛИШАРКАН. АКА-УКАЛАР БИР КУНИ ЖАНЖАЛЛАШИВ ҚОЛИШДИ ВА БИР-БИРИНИ «ОНАНГИ» ДЕБ ҲАҚОРАТЛАШАР, БУНИ ЭШИТИБ НАЗАР ТОҚ УРГАН- ДАЙ СИЛКИНИВ КЕТДИ.

шоир ўғлидан ранжиса ҳам, уни йўлаб, фарзанди тақдирини куёнадиган, бир сўз билан айтганда, ўзбекчилик, миллий этикет ҳоссаларини мужассам этган образ сифатида ифода этилади. «Дўстларим кўп дейсан, келмайсан бошлаб» мисралари белбоғини дастурхон қилиб бўлса-да, меҳмонини сийлайдиган танги ва меҳмондўст ўзбек отасини ўқувчи кўз ўнгида гавдалантиради. Юқоридаги жиҳатлар китобхонда отага нисбатан хурмат ҳиссини уйғотади. Шеър мазмунидан отанинг: а) инсон шайини ҳар нарсадан устун кўювчи, ор-номусли («Бундай юришингдан одам қиларор»); б) миллий қадриятларни улуғловчи, урф-одатларга содиқ қолувчи, («Сени тўй-азада қўриб турсин эл»); в) нима бўлишини ҳар нарсадан устун кўювчи, ор-номусли («Бундай юришингдан одам қиларор»); г) миллий қадриятларни улуғловчи, урф-одатларга содиқ қолувчи, («Сени тўй-азада қўриб турсин эл»); в) нима бўлишини ҳар нарсадан устун кўювчи, ор-номусли («Бундай юришингдан одам қиларор»); д) миллий қадриятларни улуғловчи, урф-одатларга содиқ қолувчи, («Сени тўй-азада қўриб турсин эл»); в) нима бўлишини ҳар нарсадан устун кўювчи, ор-номусли («Бундай юришингдан одам қиларор»); е) инсон эканлиги англашилади.

Юқоридаги шеърда қиёфасини бир зумда ўзгартирадиган – дам тикка сўз, дам юмшоқфел бўлиб кўринган ота шоирнинг бошқа бир «Чўпонтаёк» номи шеърисида қаҳри каттик, қатъиятли ва кескир образ сифатида намойи бўлади. Кистириб қўярди буют буржига Отам таёгини қайтса отардан.

Бизларнинг бўйимиз етмасди унга, Демак, ҳоли эди хавфу хатардан.

Ҳаммаси шу таёқнинг йўқолиб қолишидан бошланади – болаларнинг таъбирларини ейишлари, она «Уйга ўт кетса ҳам билмайсан» деган дағдағага учраши. Қўлида бошқа бир таёқни кўтариб юрган лирик қаҳрамоннинг отага дучор бўлганда кетига шу таёқ билан туширилиши ва боланинг ўзи учун арзимаган нарса бўлиб туюлган- оддий бир таёқни деб шунча уруш-жан- жалнинг нима кераги борлигини ўйлаб аламзада бўлиши ҳамда оғрик алами... Отанинг мана шу хатти-ҳаракати ва каттиққўлиги ўз ўрнида фарзандлари- га эътиқод, меросий қадриятларни да- вом эттириш ва уларни асраб-авайлаш сингари фазилатлардан сабоқ ўқийди. Буни улғайтач англаб етган лирик қаҳрамон тилидан шеърга шундай ҳаётий яқун ясалди:

Бузун ўз қўйишда ҳаётим аёло, Шунданми юришиди ишим олдинга. Биров қаламимга кўз қилса ола, Ёт таёқнинг зарби тушар ёйимга. Ҳар бир миллат ўз адабиёти кўзгусида аксланади. Шу жумладан, фақат миллатимизгагина хос бўлган шундай одатлар борки, улар бошқа ҳеч қаерда учрамайди. Мисол учун, ўзбеклар азалдан бош кийимини муқаддас санаган. Ўзбек дўппилари – йигитларнинг ори, гурури санал- ган. Ҳатто, бош кийимларига қараб ўша халқнинг табиати, маънавияти, урф-одатлари белгиланади, миллат- лар фарқланади. Афсуски, мустабид тузумнинг миллий анъаналаримизни эскилик сарқити, дея йўқка чикарган дамларидея дўппи кийимок уятли санал- ган ҳолатлар ҳам бўлди. Миллатсевар шоиримиз Назар Шукур «Дўппи» но- ми шеърисида дўппини юксакка кўтариб қўйлайди.

«Виждон, – дейди Абдулла Ав- лоний, – инсоннинг ақл ва фикрини ҳақиқий мезонидурки, бу тарозу ила ўз камчиликларини ўлчаб билмак ила баробар, бошқаларининг ҳам афвол ва ҳаракотини сезур». Назар Шукур ўз хатою камчиликларини ана шу мезон – виждон тарозисидея камтарлик тоши билан ўлчар экан, «Қирлар сенга...» шеърисида: Булулар ҳам бир қора япроқ, Ер коптокча келмас, албатта. Бари кичик! Дунёда, бироқ Жиндай айбим баридан катта! деб ёзди.

Адабиётшунос олим Қозоқбой Йўлдошев шоирнинг «Сен қайтмасанг» китобига ёзган сўзбошида: «Чин бадий сўз ўлим билмайди. Кўнгил манзараларини сезгучи, сўзининг бетакрор таъми- ни туйғувчи кишилар бор экан, асл шеър, бинобарин, унинг яратгучиси бўлмиш шоир яшайверади», – дей- ди. Ҳақиқатан, миллий этика, халқ ахлоқий этикетларини ўзида лирик усулда тажассум этган Назар Шукур шеърятини шундай улуғвор жиҳатлари билан ўзбек шеърятини тарихининг алоҳида бир даври бўлиб қолади. Унинг шеърятига хос бу жиҳатлар ХХI аср миллат вакилининг маънавий бойиши, шахс ва интеллектуал сифатида камол топишига хизмат этиши, шубҳасиз.

Узоқ ЖўРАКУЛОВ, филология фанлари доктори, ТошДУ ТАУ профессори, Нишурфар УМАРОВА, филология фанлари бўйича фалсафа доктори, ҚарДУ доценти

НАЗАР ШУКУР ШЕЪРЛАРИ

Юрак осмонида азоб найсони, Тўсади нурларни – севинчлар йўлин. Бўғзига тиқлар Ҳарорат жони, Беғубор Чексизлик кўтарар қўлин.

Юрак ҳам бўғилар етмай нафаси, Туманлар ортида инграйди сурур. Тинади юзларда кулгулар саси, Изтироб – изғирин тўқади гурур.

Совуқ сўз!.. Вужудни – юрак оламин, Қаҳратон қаҳридай қўйди совутиб. ...Севинчлар йўлини очади секин, Музлаган кўнглини қимдир овутиб. Нурлардан ёришгай юрак осмони!..

Кетаяпман. Ой қалқиб оқар, Ой ютгандай ёришар бағрим. Чироқларнинг таралган тилла – Сочларига қўмилар шаҳрим.

Шаҳар узра, қўнолмай Кеча, Учиб юрак, осмонда қушдай. Вужуди тош, қоп-қора кўча Чўзилади энг узун тушдай.

Қувончларим, сал қўйинг ёлғиз, Термулайин юксакка пича... Бахт қушдай кенг қанот ёзиб, Учиб юрак осмонда Кеча.

Дарахтлар ҳам кўринмас юпун, Сарғайса-да барглар – кийми. Бугун ҳаёт нақадар ширин, Келди экан ҳаётнинг кими?

ТАНАЗЗУЛ

Сен мени билмаган бир метин кўрғон, Ғиштим кўчиб тушган, ўтлар – ёлларим. Унут бир мақбардай тополмадим шон, Қарагин, чилпарчин бор сополларим.

Бут жойим қолмаган, дарзларим бисёр, Йўқотдим қабабур қилиқларимни. Гар билсанг ўзини менга чин дўст, ёр, Сен ердан териб ол синиқларимни.

ШОИРНИ ТУШУН

Отилса ортидан таъналар тоши, Ҳам бўлса иғводан, ғийбатдан боши, Тўғон бўл, қуйилса кўзидан ёши, Биродар, зил кетса, шоирни тушун!

Ўргатма сен унга заҳматсиз бир йўл, Доим ўз йўлини ўзи топар ул, Унга пулдорларнинг шафқати бир пул, Бахти чил-чил кетса, шоирни тушун!

Сен тинмай яшайсан, бола-чақам деб, Болам деб яшар у эл-юрт ғамин еб, Ногаҳон ариса ҳаётидан зеб, Шароҳга дил кетса, шоирни тушун!

Ўтмас у бировнинг қўлига қараб, Эл ҳақин ҳар жойда қилади талаб. Сочига эрта оқ қолса оралаб, Умридан йил кетса, шоирни тушун!

Бир кунда неча бор тирилар, ўлар, Севинчдан йиллар у, дард ила кулар, Бир умр, бир умр ёнар куяр – Бағрида кул кетса, шоирни тушун!

Севдимиз – қайтарма, йўлдан қолмас, Берган бор пандингга у кулоқ солмас, Ғўддайсанг, сени ҳам бир пулга олмас, Қўл силтаб йўл кетса, шоирни тушун!

Истасанг йўлга чоқ қил, чуқур қил, Туширсанг, бир назар сол-да, шуқур қил, Қилмишинг олдида ўйла, фикр қил, Орзуси тул кетса, шоирни тушун, Арзми мўл кетса, шоирни тушун!

Хувуллаб ётибди шундоқ орамиз, Адирлар... бўшлиқлар... тоғлар ўртада. Ёнрмай йилларга ёндош борамиз, Ёнма-ён борамиз ҳатто эртага.

Ён-верда беғубор ҳаётбахш ҳаво, Биз бирга оламиз нафасни тўйиб. Ҳар кунни тепада шу куёш, само, Яшаймиш лутфида қувониб, қуйиб.

Ҳамроҳимиз доимий дард, эзуларга, Қарагин, ҳаттоки бирдир дилимиз. Узоқмиз Ва лекин туну кунларга, Бир лаҳза, бир вақтда тушар йўлимиз.

«MILLIY TIKLANISH» DEMOKRATIK PARTIYASINING IJTIMOY-SIYOSIY GAZETASI

JAMOATCHILIK KENGASHI: Alisher QODIROV – kengash raisi

Akmal SAIDOV, Abror PO‘LATOV, Amriddin BERDIMURODOV, Akmal JUMABOYEV, Bahodir MAMATXONOV, Ilhom ABDULLAYEV, Ibrohim G‘OFUROV, Iroda DADAJONOVA, Minhojiddin MIRZO, Nuriyman ABULXASAN,

Odiljon TOJIYEV, Olim O‘SAROV, Otabek JIVANBOYEV, Ozodbek NAZARBEKOV, Ortigali QOZOQOV, To‘lqin TESHABOYEV, Feruza MUHAMMEDJANOVA, Xurshid DO‘STMUHAMMAD, Sherzodxon QUDRATXO‘JA, Shuxratjon AXUNDJANOV.

Bosh muharrir: Mirodil ABDURAHMONOV

TAHRIRIYAT MANZILI:

Toshkent shahri, Uchtera tumani, Maqsd Shaxzoda ko‘chasi, 1 A-uy. Gazeta tahririyat kompyuter markazida terildi va sahifalandi.

Mualliflar fikri tahririyat nuqtai nazaridan farq qilishi mumkin.

Gazetada Internet ma‘lumotlari va suratlaridan foydalanildi.

Tahririyatga kelgan xatlar doimiy e‘tiborimizda bo‘lib, ular mualliflariga qaytarilmaydi.

NAVBATCHI MUHARRIRLAR: Abduq‘affor OMONBOYEV, Mahbuba KARIMOVA, NASHIR UCHUN MAS‘UL: Ma‘murjon YO‘LDOSHEV NAVBATCHI: Feruza XODJAYEVA DIZAYN GURUHI: Asilbek QUDRATOV, Firdavs HAMIDULLAYEV

Elektron pochta: mtiklanish@bk.ru / mtiklanish@mail.ru

Gazeta «Sharq» nashriyoti-matbaa aksiyadorlik kompaniyasida chop etildi. Korxonaning manzili: «Buyuk Turo» ko‘chasi, 41-uy

2008-yil 29-oktyabrda O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi tomonidan № 0223 raqami bilan ro‘yxatdan o‘tgan. Gazeta haftaning chorshanba kuni chiqadi. Adadi – 5 263. Gazetaning bahosi kelishilgan narxda. Qog‘oz bichimi: 350x587. Hajmi: 4 bosma taboq Buyurtma: G – 421 Bosishga topshirish vaqti 21:00. Topshirildi 23:20

Telefon: (97) 755-10-11

ISSN 2010-7714